

Asia: VN/2434/2018

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Akava ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta. Lausuntomme on valmisteltu palkansaajakeskusjärjestöjen SAK, Akava ja STTK yhteistyönä.

Erityisesti: 2 § Soveltamisala. Miten arvioitte esitettyä soveltamisalaa? Puuttuuko mielestänne jokin keskeinen lainsäädännön ala soveltamisalasta? Mikä? Perustelkaa mielipiteenne.

Palkansaajakeskusjärjestöt SAK, STTK ja Akava katsovat, että Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta esitettävän lain soveltamisalan tulee olla lakiehdotuksessa esitettyä laajempi. Myös komissio on suositellut jäsenvaltioita säätämään kansallisesti direktiiviä laajemmasta soveltamisalasta.

Direktiivin aineellisen soveltamisalan rajaaminen erikseen määriteltyihin aloihin on ongelmallinen, koska se takaa väärinkäytöksistä ilmoittavalle suojelua vain tiettyihin, lain soveltamisalamääräyksissä (liitteineen) määriteltyihin aloihin liittyvissä kysymyksissä. Tällöin oikeus ilmoittajan suojeluun ei toteudu kaikilla aloilla, vaikka sille olisi väärinkäytösten ilmitulon näkökulmasta tarvetta.

Nykymuodossaan soveltamisalamääräys on erittäin tulkinnanvarainen. Suurin osa työntekijöistä ei pysty yksittäistapauksessa arvioimaan, kuuluvatko mahdolliset väärinkäytöksistä ilmoittamiset lain soveltamisalaan ja saako niille lain antamaa suojaa vastatoimia vastaan. Tämä johtaa siihen, että työntekijät eivät todennäköisesti tee ilmoituksia väärinkäytöksistä ja direktiivin tarkoitus ei toteudu. Lisäksi työntekijöiden yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan kannalta olisi tärkeää, että suoja olisi yhdenmukainen kaikille ilmoittajille, toimialasta riippumatta.

Tällä hetkellä joillakin erityissääntelyn piirissä olevilla aloilla (esimerkiksi sosiaalihuolto- ja varhaiskasvatus) työntekijöille on asetettu erilaisia lakiin perustuvia velvoitteita ilmoittaa mahdollisista väärinkäytösepäilyistä. Näitä alakohtaisia erityismääräyksiä ei ole kuitenkaan säädetty ilmoittajan suojan, tutkintaprosessin ja seuraamusten näkökulmasta yhdenmukaisella tavalla vaan ne ovat monelta osin toisistaan poikkeavia. Sääntelyn laaja-alainen yhtenäistäminen lisäisi ilmoittajan turvaa ja laskisi kynnystä väärinkäytöksistä ilmoittamiselle.

Huomionarvoista lisäksi on, että vapaaehtoisia väärinkäytösten ilmoituskanavia on otettu käyttöön useissa yrityksissä osana toiminnan eettisyyteen liittyvää vastuullisuustyötä. Laaja soveltamisala asettaisi yritykset tältä osin yhdenvertaiseen asemaan ja edistäisi vastuullista toimintakulttuuria elinkeinoelämän piirissä.

Erytisen tärkeää olisi laajentaa soveltamisala koskemaan suurempien rakenteellisten uudistusten kohteena olevia aloja (esimerkiksi sote-ala), jotta mahdolliset väärinkäytökset tulisivat muutosprosesseissa ilmi viipymättä ja viranomaisilla olisi siten mahdollisuus puuttua niihin heti.

Viranomaisten resurssointi, toimivaltaisten viranomaisten määrittelyyn liittyvät kysymykset ja lainsäädännön valmisteluun liittyvä kiire eivät saisi muodostua keskeisiksi esteiksi laajan soveltamisalan säätämässä.

Eryisesti: Mikä laki mielestänne puuttuu soveltamisalasta?

Palkansaajakeskusjärjestöt katsovat, että kansallisen yleislain laaja soveltamisala varmistaisi sääntelyn tehokkuuden ja direktiivin tavoitteiden toteutumisen parhaalla mahdollisella tavalla.

2 luku Ilmoittajan suojelun yleiset edellytykset ja ilmoittaminen

-

Eryisesti: liittyykö toimintanne kannalta sisäisen ilmoituskanavan perustamisvelvollisuuteen ongelmia? Mitä? Perustelkaa mielipiteenne.

-

Eryisesti: liittyykö toimintanne kannalta ulkoisen ilmoituskanavan perustamisvelvollisuuteen ongelmia? Mitä? Perustelkaa mielipiteenne.

-

3 luku Sisäisiin ja ulkoihin ilmoituksiin sovellettavat säännökset

-

Eryisesti: miten arvioisitte tietosuojaan liittyviä kysymyksiä (19 §:n salassapitovelvollisuus ja 20 §:n henkilötietojen käsittely)

-

4 luku Tietojen julkistaminen

-

5 luku Suojelutoimenpiteet

-

Erityisesti: miten arvioisitte esitettyä suojelun tasoa, onko se riittävä? Perustelkaa mielipiteenne.

-

6 luku Seuraamukset

Lakiesitykseen ei ole sisällytetty sisäisen ilmoituskanavan järjestämisen laiminlyönnistä aiheutuvia seuraamuksia. Palkansaajakeskusjärjestöt kummeksuvat ratkaisua olla säätämättä tehosteita lain noudattamisen varmistamiseksi.

2. Esitysluonnoksen vaikutusten arviointi/yleiset kommentit

-

2.1 Millaisia vaikutuksia esitetyllä lailla ennakoitte olevan toimintanne?

-

2.2 Onko esityksessä tunnistettu toimintanne kannalta merkittävät vaikutukset? Jos ei, niin mitkä vaikutukset puuttuvat?

-

2.3 Ovatko yksityisen sektorin yrityksiin liittyvät vaikutukset tunnistettu riittävästi? Jos ei, niin mitkä vaikutukset puuttuvat?

Hallituksen esityksen luonnoksessa eri tahojen arvioita vaikutuksista on esitetty siten, että ne ovat keskenään osittain ristiriitaisia eikä tekstissä ole aina yksilöity täsmällisesti minkä tahon näkemyksestä kulloinkin on kyse. Lisäksi esimerkiksi pääotsikon ”Tilintarkastajat ja kirjanpitäjät” alle on kuvattu sekä otsikkoon liittyviä, että yleisempiä arvioita lain käytännön vaikutuksista yrityksissä (erityisesti kappale ”Uusien velvoitteiden vaikutukset tilintarkastajiin ja kirjanpitäjiin”)

Saman otsikon alla todetaan seuraavasti:

”Mikäli toimija laiminlöisi velvollisuutensa järjestää sisäisen kanavan, olisi mahdollisen rikkomuksen havainneella kuitenkin mahdollista hyödyntää ulkopuolista kanavaa, eikä pienten toimijoiden mahdollisen laiminlyönnin noudattaa velvoitetta arvioida vähentävän merkittävästi esityksen tehokkuutta.

Lakiesitykseen ei ole sisällytetty sisäisen ilmoituskanavan järjestämisen laiminlyönnistä aiheutuvia seuraamuksia. Palkansaajakeskusjärjestöt kummeksuvat ratkaisua olla säättämättä tehosteita lain noudattamisen varmistamiseksi.

Viittaukset direktiivi-sääntelyyn ja kansalliseen lakiesitykseen olisi suositeltavaa tehdä selkeyden vuoksi yhdenmukaisella tavalla. Luonnoksessa käytetään tällä hetkellä useita eri termejä, josta saattaa syntyä väärinkäsityksiä (WB-laki, ilmoituskanava, whistle blowing kanava jne)

2.4 Ovatko valtion viranomaisiin liittyvät vaikutukset tunnistettu riittävästi? Jos ei, niin mitkä vaikutukset puuttuvat?

-

2.5 Ovat kuntiin liittyvät vaikutukset tunnistettu riittävästi? Jos ei, niin mitkä vaikutukset puuttuvat?

-

3. Muut huomiot. Mahdolliset muut huomionne ehdotetusta sääntelystä ja esityksistä.

-

Kannisto Miia
Akava ry